

УДК 658.589

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

MANAGEMENT OF INFORMATION SUPPORT FOR THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Живко М.О.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту,
Філія Національного університету харчових технологій у м. Львові

Руда О.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Живко З.Б.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Zhyvko Mykhailo

Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor of the Audit and Accounting, Department,
branch of the National University of Food Technology in Lviv,

Ruda Olga

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Economic Theory
and Economic Security Department,
Lviv State University of Internal Affairs,

Zhyvko Zinaida

Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Management Department,
Lviv State University of Internal Affairs,

У статті досліджено основні підходи до управління інформацією в системі економічної безпеки підприємства. Запропоновано використовувати модель управління інформацією в СЕБП, в якій на основі інформаційних потоків формуються цілі підприємства, вибирається альтернативна стратегія його діяльності, визначаються основні напрями використання інформації, розробляється відповідна програма забезпечення ЕБП, корегуються та уточнюються заходи ЕБП, здійснюється реалізація програми, а також контроль за нею. Автори зазначають, що для визначення напрямів використання інформації перш за все потрібно виокремити важливу інформацію для прийняття управлінських рішень; дослідити чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на вибір заходів забезпечення економічної безпеки підприємства; вибрати альтернативну стратегію діяльності підприємства, лише після чого можна окреслити напрями використання інформації.

Ключові слова: інформація, управління інформацією, система економічної безпеки підприємства (СЕБП), програмні пакети, модель управління інформацією, альтернативні рішення, альтернативна стратегія, інформаційні ресурси, кваліфікація персоналу, інформаційні системи, вартість інформаційних систем.

В статье исследованы основные подходы к управлению информацией в системе экономической безопасности предприятия. Предложено использовать модель управления информацией в СЭБП, в которой на основе информационных потоков формируются цели предприятия, выбирается альтернативная стратегия его деятельности, определяются основные направления использования информации, раз-

рабатывается соответствующая программа обеспечения ЭБП, корректируются и уточняются меры ЭБП, осуществляется реализация программы, а также контроль над ней. Авторы отмечают, что для определения направлений использования информации прежде всего нужно выделить важную информацию для принятия управленческих решений; исследовать факторы внешней и внутренней среды, которые влияют на выбор мер обеспечения экономической безопасности предприятия; выбрать альтернативную стратегию деятельности предприятия, только после чего можно определить направления использования информации.

Ключевые слова: информация, управление информацией, система экономической безопасности предприятия (СЭБП), программные пакеты, модель управления информацией, альтернативные решения, альтернативная стратегия, информационные ресурсы, квалификация персонала, информационные системы, стоимость информационных систем.

The article investigates the main approaches to information the management in system of economic security of the enterprise (SESE). It is suggested to use a model of information management in the ESE, in which on the basis of information flows, the enterprise's goals are formed, an alternative strategy of its activity is selected, the main directions of information usage are determined, an appropriate program of the maintenance of the ESE is developed, the ESE is adjusted and adjusted for compliance, the implementation of the program and control over by ESE. The main stages of information management in the system of economic security of the enterprise are defined as: Definition of goals, which includes planning (development of alternative plans of the enterprise, verification and approval of plans of structural units, providing information for drafting plans, developing alternative methods of ensuring economic security); Collection and processing of accounting and economic information for making decisions on the planning of economic security of the enterprise (ESE); Conduct a control function, which includes setting the permissible limits of deviations from the plan and comparing planned and actual indicators; The use of analytical function, which includes the formation of the main controlled indicators, the determination of the degree of influence of deviations on the magnitude of the final result and the development of tools for planning, control and adoption of alternative management decisions; Preparation of recommendations and elaboration of alternatives in decision-making in the formation of economic security of the enterprise. The scheme of information management in the system of ensuring economic security of the enterprise is proposed and the main stages of information management are outlined in the SESE. The authors note that first of all for determining the directions of using information required: to separate important information for making managerial decisions; to investigate the factors of the external and internal environment, which affect the choice of measures to ensure the economic security of the enterprise; to choose an alternative strategy of the enterprise activity and only then to choose directions of the use of the information. The article describes the sequence of stages of information flow in management and the creation of an effective mechanism for ensuring the economic security at the enterprise.

Key words: information, information management, system of economic security of the enterprise (SESE), software packages, information management model, alternative solutions, alternative strategy, information resources, personnel qualification, information systems, cost of information systems.

Постановка проблеми. Функціонування будь-якого підприємства передбачає прийняття значної кількості управлінських рішень, спрямованих на вирішення різних проблем. Керівники господарюючих суб'єктів постійно оперують значними потоками інформації, яку потрібно детально вивчити, проаналізувати, після чого вибрати той варіант її застосування, який дасть оптимальний ефект, забезпечуючи належний рівень економічної безпеки. Однак зі стрімким розвитком технологічних процесів, використанням сучасних методів отримання та оброблення інформації потрібно створити такі моделі управління інформацією в СЕБП, в яких би на основі інформаційних потоків менеджмент організації міг сформувати цілі підприємства, вибрати альтернативну стратегію його діяльності, визначити основні напрями використання інформації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інформаційного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання займається низка економістів в різних сферах діяльності.

Зокрема, В.Б. Базилюк, Р.Д. Бала, А.І. Берлач, А.О. Босак, О.Ю. Григор'єв, З.Б. Живко, С.В. Кавун, О.Д. Обертан, С.В. Цюцюпа досліджували вплив технологій на інформаційне забезпечення підприємств, проте стрімкий розвиток науково-технічного прогресу спонукає до нових пошуків, розроблення ефективних стратегій та моделей управління інформацією.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не виділено схему управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, а також не виокремлено основні етапи управління інформацією в СЕБП.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в дослідженні основних підходів до управління інформацією в системі економічної безпеки підприємства шляхом використання такої моделі управління інформацією в СЕБП, в якій на основі інформаційних потоків формуються цілі підприємства, здійснюється реалізація програми, а також контроль за нею; виокремленні основних етапів

управління інформацією в СЕБП; розробленні схеми управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Альтернативні рішення щодо управління інформацією приймаються для того, щоб отримати найбільшу користь від її використання. Розглянемо підходи до управління інформацією в системі економічної безпеки з виділенням альтернатив прийняття рішень щодо інформаційних потоків [1].

Усю сукупність рішень, які приймаються на підприємстві, можна поділити на два види: тактичні, що націлені на поточне використання наявного економічного потенціалу, й стратегічні, які стосуються процесів поповнення, створення економічного потенціалу, відповідають вимогам безпеки системи та лежать в основі стратегії підприємства. Пропонується використання моделі управління інформацією в СЕБП, в якій на основі інформаційних потоків формуються цілі підприємства, вибирається альтернативна стратегія його діяльності (скорочення, підтримка, обмежений ріст, зростання), визначаються основні напрями використання інформації для забезпечення функціонування СЕБП, розробляється відповідна програма забезпечення ЕБП, корегуються та уточнюються заходи ЕБП, здійснюється реалізація програми та контроль за нею.

Від такої моделі в розбудові системи забезпечення економічної безпеки підприємства ми очікуємо визначення напрямів використання інформації для забезпечення економічної безпеки підприємства та, зрештою, досягнення економічної безпеки на підприємстві.

Діагностика вибору заходів економічної безпеки відбувається шляхом дослідження основних чинників зовнішнього середовища, експрес-діагностики, дослідження внутрішніх чинників, що впливають на економічну безпеку. Діагностика здійснюється з використанням сучасних інформаційних технологій (соціальні мережі, Microsoft Excel «Аналіз даних – Кореляція», програмний пакет Statistica 10.0, SAPHIRE 7.27). Одночасно використовуємо модель управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства, яку запропонував науковець С.В. Цюцюпа [1].

Ця модель формується шляхом послідовних дій, а саме розпочинається з інформаційних потоків підприємства, на основі яких відбувається формування цілей підприємства, після чого відбувається вибір альтернативної стратегії діяльності підприємства, серед яких слід назвати стратегії скорочення, підтримки, обмеженого росту та зростання [1]. Коли вже здійснено вибір стратегії, визначають напрями використання інформації для забезпечення економічної безпеки підприємства. Цей процес сприяє розробленню програми забезпечення економічної безпеки, яка передбачає управління інформацією задля захисту інтересів під-

приємства, вирішення оперативних завдань, натиску на суб'єктів ринку або вирішення стратегічних питань підприємства.

Коли завершено діагностику, уточнюють відповідність конкретних заходів економічної безпеки необхідному рівню, здійснюють корегування цього етапу розроблення програми забезпечення економічної безпеки, яка передбачає управління інформацією. Якщо ж відповідає, то переходимо до наступного етапу, а саме реалізації програми економічної безпеки. На заключному етапі слід провести контроль по відхиленнях [1].

Для вдосконалення управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки слід враховувати важливі положення, що охоплюють особливості її функціонування, основні ресурси системи, перелік інтересів ключових зацікавлених сторін, принципи управління тощо. Ці положення передбачають рух інформаційних потоків, а їх виконання може мати альтернативний характер. Звичайно, характеристики економічної безпеки невзаємозамінні, і кожна повинна реалізовуватися повністю, але в умовах браку інформаційних ресурсів потрібно встановлювати черговість кроків щодо управління інформацією із забезпечення високого рівня економічної безпеки (рис. 1).

Створюємо схему управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства на основі вищезазначеної моделі (рис. 2).

Середовище прийняття альтернативних рішень щодо управління інформацією поділяється на внутрішнє та зовнішнє. Управління економічною безпекою передбачає формування банків інформації про діяльність підприємства, створення кола відповідальних осіб, які будуть прораховувати варіанти досягнення високих показників [2].

Особливості економічної безпеки, її складових, динаміка виникнення загроз потребують ставлення до системи управління інформацією як до синтезу окремих інформаційних елементів управління, реалізація яких забезпечує вироблення альтернативних підходів під час здійснення оперативного та стратегічного управління економічною безпекою для досягнення кінцевих цілей та результатів діяльності підприємства. Важливим завданням є правильна організація руху інформаційних потоків на підприємстві задля їхньої оптимізації. Роль та значення управління інформацією в системі планування діяльності підприємства визначаються за необхідністю інформації, що формується цією системою.

В процесі створення ефективного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно враховувати [3; 4] специфіку підприємства (структура, напрям діяльності, показники розміру, стратегія розвитку); рівень проникнення в глобальний інформаційний простір (використання специфічного програмного забезпечення та сервісів мережі Інтернет);

Рис. 1. Послідовність кроків управління інформацією в процесі забезпечення ЕБП

Джерело: розробка авторів

Рис. 2. Схема управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [1]

умови функціонування підприємства (зовнішнє та внутрішнє середовище); необхідність своєчасного та чіткого виконання запланованих дій, спрямованих на адекватну реакцію на загрози; планування та розроблення стратегій та рішень; оптимальний розподіл та використання ресурсів; застосування наявних засобів економічної безпеки; постійний контроль та коригування

діяльності підприємства, процесу формування його економічної безпеки.

Модель забезпечення економічної безпеки підприємства повинна формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, фінансових методів, правового та інформаційного забезпечення

за допомогою фінансових досліджень, які дають змогу досягти основних цілей підприємства. Серед основних складових моделі забезпечення економічної безпеки підприємства можна виділити такі.

1) Вони повинні формуватися з огляду на фінансові інтереси, зокрема зростання ринкової вартості підприємства та максимізацію прибутку; достатність основного й оборотного капіталів; наявність необхідного обсягу інвестиційних ресурсів; оптимізацію відрахувань до бюджету.

2) Варто враховувати засади управління економічною безпекою підприємства [5, с. 23], такі як застосування програмно-цільового управління; обов'язкове визначення сукупності власних фінансових інтересів підприємства у складі його місії; інтегрованість підсистеми управління економічною безпекою підприємства із загальною системою фінансового менеджменту; мінімізація витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства.

3) Модель управління економічною безпекою підприємства повинна враховувати ступінь використання в господарській діяльності сучасних інформаційних систем, а саме рівень залучення сервісів мережі Інтернет у просування товарів та послуг компанії; якість та кількість залучених програмних засобів, які мають вихід у глобальний інформаційний простір і не передбачають виходу; кваліфікацію персоналу, який здійснює управління інформаційним простором підприємства; вартість обслуговування інформаційних систем; перспективи зростання компанії з використанням внутрішніх інформаційних систем та сервісів мережі Інтернет.

Для забезпечення економічної безпеки на підприємстві повинні функціонувати спеціальні органи, а саме суб'єкти економічної безпеки. Організаційна діяльність на підприємстві передбачає створення структури, що аналізує стан його економічної безпеки та розроблення заходів із забезпечення економічної безпеки. Орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг економічної безпеки, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи для ухвалення рішень з тих або інших проблем та контролювати їх виконання, — це служба економічної безпеки підприємства.

Функціонування моделі забезпечення економічної безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами.

Найлогічнішим є представлення аналітичної підсистеми як етапів формування альтернативних рішень з інформаційного забезпечення економічної безпеки в результаті реалізації функцій планування (рис. 3).

Серед таких об'єктів слід назвати прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структуру капіталу, структуру грошових потоків, структуру активів, інвестиції, фінансові ризики, систему фінансових інновацій [1; 6]. Останніми роками великого значення в економічній безпеці

підприємств набув глобальний інформаційний простір з безліччю інформаційного контенту, здатного завдати значної шкоди фінансовому становищу суб'єктів господарювання.

Використовуючи матеріали [6–8] та власний досвід, можемо виокремити основні етапи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства:

1) визначення цілей, до чого входить планування (розроблення альтернативних планів діяльності підприємства; перевірка й затвердження планів структурних підрозділів; надання інформації для складання планів; розроблення альтернативних методик забезпечення економічної безпеки);

2) збирання та оброблення обліково-економічної інформації для прийняття рішень з планування економічної безпеки підприємства (ЕБП);

3) здійснення контрольної функції, до якої входять встановлення допустимих меж відхилення від плану, зіставлення планових та фактичних показників;

4) використання аналітичної функції, до якої входять формування основних підконтрольних показників, визначення ступеня впливу відхилень на величину кінцевого результату, розроблення інструментарію для планування, контролю та прийняття альтернативних управлінських рішень;

5) підготовка рекомендацій, вироблення альтернативних варіантів у прийнятті рішень під час формування економічної безпеки підприємства.

Висновки. Отже, забезпечення інформаційної безпеки має відбуватися в межах системи управління підприємством. Однією з ланок управління підприємством є система забезпечення економічної безпеки підприємства (СЗЕБП), яка передбачає забезпечення інформаційної безпеки за джерелами та видами інформації. При цьому можна виділити внутрішні та зовнішні джерела інформації. Окремим елементом підсистеми захисту внутрішньої інформації є процес захисту цієї інформації задля недопущення несанкціонованого доступу до неї та поширення, оскільки це може привести до непоправних втрат і загроз економічній безпеці.

Зокрема, якщо певне підприємство приймає рішення про виробництво певного продукту, для цього проводяться дослідження запитів споживачів, виявляються їх бажання, вкладаються всі необхідні для випуску нового продукту інвестиційні витрати. В разі отримання цієї інформації конкурентами підприємство може втратити не лише вкладені кошти в розроблення продукту, але й потенційні надходження від реалізації, виражені сотнями мільйонів гривень. Зважаючи на цей приклад, можемо констатувати, що підсистема захисту інформації може виступати ключовою в системі забезпечення економічної безпеки підприємств.

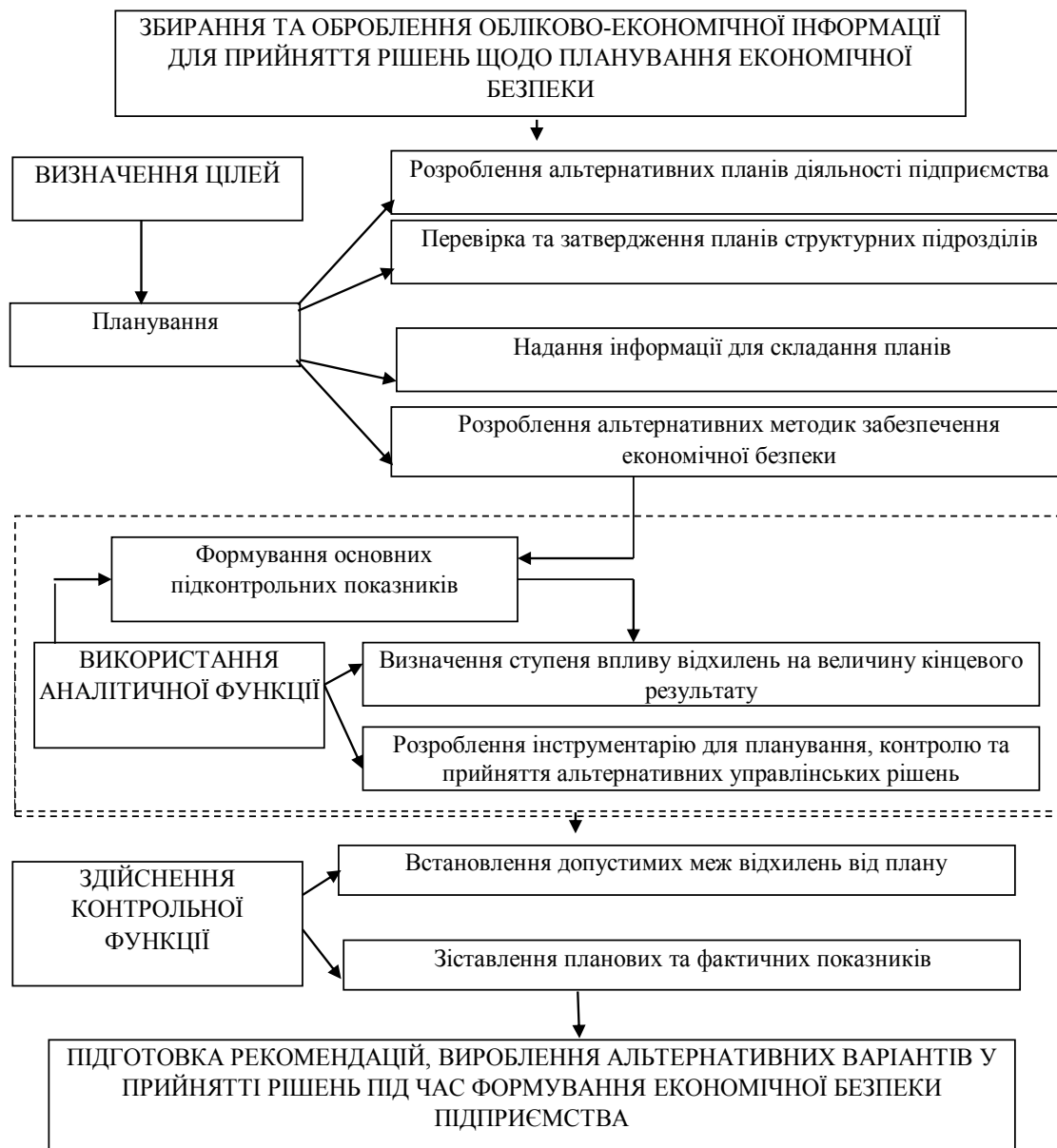

Рис. 3. Етапи управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цюцюпа С.В. Управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 21.04.02. Київ, 2016. 222 с.
2. Живко З.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2012. 260 с.
3. Базилюк В.Б., Обертан О.Д. Особливості ресурсного забезпечення підприємств. URL: www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/2/47_2_58.pdf (дата звернення: 20.09.2018).
4. Босак А.О., Григор'єв О.Ю., Бала Р.Д. Технологія зовнішньоекономічних операцій і міжнародні інформаційні системи : навчальний посібник. Львів : видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 180 с.
5. Берлач А.І. Інформаційна безпека бізнесу : навчальний посібник. Київ : університет «Україна», 2007. 280 с.
6. Живко З.Б. Методологія управління економічною безпекою підприємства : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 474 с.

7. Живко З.Б. Теоретико-методологічні засади формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку держави, регіону, галузі та підприємства* : монографія / В.І. Ляшенко, М.М. Назарук, Я.Я. Пушак, А.М. Штангрет та ін. Львів : вид-во УАД, 2013. С. 341–360.

8. Цюцюпа С.В. Механізми застосування інформаційних систем для прийняття рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. *Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси. 2014. С. 218–222.